

AZS Kraków

W najstarszym polskim ośrodku akademickim narodził się pierwszy w kraju Akademicki Związek Sportowy funkcjonujący po dzień dzisiejszy (z wymuszoną przerwą w latach II wojny światowej). W zasadzie była to sytuacja naturalna, bowiem w początkach XX wieku tylko na terenie Galicji mogły się rozwijać dwa polskie w swoim charakterze uniwersytety (Kraków i Lwów). I chociaż już w okresie II Rzeczypospolitej najsilniejszym ośrodkiem sportu akademickiego (pod względem liczebności i wyników sportowych) stała się Warszawa, to Kraków zachował honorową palmę pierwszeństwa.

Geneza i pierwszy okres działalności AZS w Krakowie zostały już dość dokładnie opisane w pracach Ryszarda Wryka¹. Kilka lat temu ukazała się natomiast dwuczęściowa monografia krakowskiego AZS-u autorstwa Czesława Michalskiego². Została ona oparta na zachowanych sprawozdaniach i dokumentach klubowych. Dysponujemy także licznymi artykułami przedstawiającymi wybrane aspekty jego działalności, autorstwa m.in. Jerzego Pawłowskiego. W tej sytuacji niniejszy szkic nie będzie w żadnym wypadku odkrywczy, stanowiąc tylko krótką syntezę naszej wiedzy na temat AZS Kraków, koncentrującą się na zagadnieniach organizacyjnych oraz największych osiągnięciach sportowych.

Integralną część obecnej Organizacji Środowiskowej AZS w Krakowie stanowi niezwykle zasłużony w sportach zimowych AZS Zakopane, który przez wiele lat funkcjonował jako niezależny klub. W jego przypadku dysponujemy publikacjami jubileuszowymi wydawanymi w 1999 i 2010 r.³.

Przyjmuje się, że pierwszą akademicką organizacją sportową na ziemiach polskich było Kółko Szermierzy, utworzone w 1878 r. w ramach Czytelni Akademickiej Uniwersytetu Lwowskiego. Niedługo potem w Krakowie powstały Kółka Szermierzy w ramach Bractwa Akademickiego Filaretów (1886) i Czytelni Akademickiej (1890). Na fali zainteresowania turystyką górską w 1904 r. w Krakowie założono Kółko Taterników, zaś we Lwowie powstał w 1906 r. Akademicki Klub Turystyczny. Wreszcie jesienią 1906 r. na bazie działających dotąd w rozproszeniu studenckich organizacji sportowych i turystycznych powstał we Lwowie Akademicki Związek Sportowy Młodzieży Polskiej, jednakże już w 1909 r. zawiesił swoją działalność⁴.

Doświadczenia organizacyjne wymienionych stowarzyszeń stanowiły punkt odniesienia dla

1 R. Wryk, *Początki sportu akademickiego w Polsce (1878-1908/09)*, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1982, nr 2, s. 81-96; Idem, *Akademicki Związek Sportowy 1908-1939*, Poznań 1990; Idem, *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014.

2 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, Kraków 2007; Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, Kraków 2012.

3 *50 lat Akademickiego Związku Sportowego w Zakopanem*, Zakopane 1999; *Akademicki Związek Sportowy w Zakopanem 1949-2009*, red. W. Gąsienica Roj i H. Hanusz, Zakopane 2010.

4 R. Wryk, *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, s. 21-25.

grupy krakowskich studentów, miłośników górskich wędrówek i narciarstwa, którzy jesienią 1908 r. wystąpili z inicjatywą powołania Akademickiego Związku Sportowego przy Uniwersytecie Jagiellońskim. Tymczasowy komitet organizacyjny spotkał się 12 grudnia 1908 r. z rektorem UJ i uzyskał akceptację projektu statutu AZS. Związek w praktyce zaczął działać, jednakże C.K. Namiestnictwo we Lwowie najprawdopodobniej nie zatwierdziło statutu. Konieczne było kolejne zebranie organizacyjne 15 marca 1909 r. i zatwierdzenie poprawionego statutu, dzięki czemu AZS rozpoczął legalną działalność⁵.

Zgodnie ze statutem z 1909 r. celem AZS było „rozbudzanie wśród młodzieży zamiłowania do sportu i dawanie członkom materialnej możliwości do wspólnej pracy w kierunku rozwijania sił fizycznych za pomocą wszelkich zdrowych a odpowiednich sportów, zabaw i gier ruchowych”⁶. Co istotne AZS był organizacją otwartą dla wszystkich studentów i pracowników UJ bez względu na narodowość, światopogląd czy wyznanie. Jednocześnie podejmował wiele działań o wyraźnie patriotycznym charakterze.

Pierwszym prezesem AZS został student medycyny Wacław Majewski. Nadzór nad działalnością organizacji z ramienia władz uczelni sprawował kurator. Pierwszym kuratorem został wybitny petrograf i minerolog, badacz Tatr, prof. Józef Morozewicz. Podstawową jednostką organizacyjną były sekcje, które cieszyły się szeroką autonomią w sferze kierunków swej działalności i finansów. Jako pierwsza powstała sekcja sportów zimowych, przemianowana z czasem na narciarską. Następnie powoływano w kolejności sekcje: szermierczą, tenisową, piłki nożnej, kolarską, wioślarską, fotograficzną, krajoznawczo-turystyczną, strzelecką i łyżwiarską. Na początku związek zrzeszał 65 członków, a w roku akademickim 1912/1913 liczba ta wzrosła do 343 osób (co stanowiło prawie 10 % ogółu studentów UJ)⁷.

Źródła dochodów stanowiły składki, subwencje, darowizny, zyski z wynajmu własnych obiektów oraz organizacji imprez sportowych i turystycznych, a także skromnej działalności handlowej. Na wspomniane własne obiekty składały się korty tenisowe w parku krakowskim, przystań wioślarska na Wiśle i dom wycieczkowy u wejścia do Doliny Kościeliskiej w Zakopanem⁸.

Od początku swego istnienia krakowski AZS prowadził wielokierunkową działalność we zakresie upowszechniania sportu, turystyki, taternictwa i krajoznawstwa. Szczególnie przyczynił się do popularyzacji w społeczeństwie polskim takich dyscyplin jak narciarstwo, wioślarstwo i tenis ziemny. Szereg zorganizowanych przez AZS narciarskich wypraw zimowych miało pionierski

5 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 22-23.

6 Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. S II 777, Projekt statutu Akademickiego Związku Sportowego w Krakowie z 1909 r. Pełny tekst opublikowano w: R. Wryk, *Zarys działalności Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu 1919-1949*, Poznań 2007, s. 123-128.

7 R. Wryk, *Narodziny i rozwój*., s. 32.

8 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 25, 33-34.

charakter. Akademicy dokonywali pierwszych wejść zimowych na przełęcze i szczyty tatrzańskie. Wytyczali szlaki narciarskie w Beskidach Zachodnich (m.in. Babiej Górze i Gorcach)⁹. Oprócz uprawiania turystyki, przede wszystkim narciarskiej i wodnej, zorganizowano m.in. zawody narciarskie, mecze piłki nożnej, międzynarodowe zwody tenisowe oraz pierwszy w Krakowie mityng lekkoatletyczny.

Z chwilą wybuchu I wojny światowej w 1914 r. działalność sekcji sportowych została w praktyce zawieszona. Większość członków została wcielona do armii austriackiej. Ci, którzy nie zostali objęci mobilizacją, wstąpili ochotniczo do Legionów Polskich (weszła do nich cała sekcja strzelecka jako organizacja paramilitarna). Wielu członków AZS oddało swe młode życie w walce o niepodległość Polski¹⁰.

Pomimo trwających działań wojennych sekcja narciarska wznowiła swoją działalność w końcu 1916 r. Po odzyskaniu niepodległości, w końcu 1918 r. w AZS Kraków działalność funkcjonowały trzy sekcje: wioślarska, narciarska i tenisowa, które skupiały 207 członków. Ich aktywność była bardzo ograniczona ze względu na trwające walki o granice II Rzeczypospolitej. Członkowie sekcji narciarskiej weszli w skład zorganizowanej przez siebie Kompanii Wysokogórskiej przy Brygadzie Strzelców Podhalańskich. Jej zadaniem było strzeżenie południowej granicy Polski w rejonie Tatr. Kompania stacjonowała w Zakopane, a potem w schronisku przy Morskim Oku¹¹. W czasie zimowej przerwy w wojnie z bolszewikami, w dniach 21-22 lutego 1920 r. zorganizowano w Zakopanem mistrzostwa Polski w narciarstwie. W biegu narciarskim kobiet tytuł mistrzowski zdobyła zawodniczka AZS Kraków Zofia Hołub¹².

Normalną działalność organizacji wznowiono w 1921 r. W kwietniu 1922 r. odbyło się walne zebranie, na którym przyjęto program pracy na kolejne lata i wybrano przewodniczącego Wydziału Głównego (zarządu). Został nim prof. Walery Goetel, który funkcję tę sprawował nieprzerwanie do lutego 1939 r., będąc jednocześnie z upoważnienia władz krakowskich uczelni kuratorem AZS Kraków. W roku sprawozdawczym 1922/23 Związek liczył 461 członków, zrzeszonych w 11 sekcjach: narciarskiej, wioślarskiej, tenisowej, pływakkiej, szermierczej, piłki nożnej, bokserskiej, krajoznawczo-turystycznej, lekkoatletycznej, łyżwiarskiej i fotograficznej¹³.

Tymczasem w ośrodkach akademickich na terenie Polski powstawały kolejne Akademickie Związki Sportowe, korzystające z doświadczeń organizacji krakowskiej. Zarówno struktura organizacyjna, jak i założenia programowe wzorowane były na formach wypracowanych w AZS

9 J. Pawłowski, *Pionierskie lata działalności turystycznej i wyczynowej krakowskiego AZS-u w Karpatach*, „Wierchy”, R. LXXV, 2009, s. 91.

10 *W piętnastolecie 1909-1923. V Sprawozdanie Akademickiego Związku Sportowego w Krakowie*, Kraków 1923, s. 6, 11.

11 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 36, 57, 65-66.

12 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 77.

13 *W piętnastolecie 1909-1923. V Sprawozdanie Akademickiego Związku Sportowego w Krakowie*, s. 49-52.

Kraków jeszcze w okresie austriackim. AZS Kraków włączył się w działania mające na celu integrację kilku istniejących już AZS-ów. 3 grudnia 1922 r. w Krakowie odbyła się konferencja informacyjna z udziałem przedstawicieli związków z Warszawy, Wilna, Lwowa i Poznania, na której podjęto uchwałę o utworzeniu Centrali Polskich Akademickich Związków Sportowych. Opracowanie statutu powierzono działaczom AZS Kraków. Zjazd założycielski Centrali odbył się w Warszawie w marcu 1923 r.¹⁴.

W roku akademickim 1925/26 AZS Kraków liczył 650 członków, w tym 400 słuchaczy, asystentów i profesorów UJ, 85 słuchaczy AG, 15 słuchaczy ASP, 100 uczniów wyższych klas szkół średnich i 50 byłych członków¹⁵. Rok później zawiązano Koła prowincjonalne AZS w Tarnowie i Wieliczce¹⁶. W szczytowym momencie, w 1933 r., Związek liczył 845 członków. Przestrzegano przy tym okólnika ministerialnego zakazującego młodzieży szkół średnich udziału w towarzystwach sportowych. W następnych latach liczebność AZS jednak spadała – do 406 członków w styczniu 1939 r.¹⁷.

Dochody własne AZS stanowiły składki członkowskie, darowizny oraz zyski z organizacji imprez sportowych. Naturalnie były one dalece niewystarczające. Dlatego konieczne były subwencje Senatu UJ i AG, Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP) oraz Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PUWFIPW).

W latach 20. modernizowano obiekty sportowe: przystań i korty tenisowe. Rozpoczęto też budowę własnego stadionu na wydzierżawionych od magistratu terenach za parkiem Jordana. Środki na ten cel pochodziły od sponsorów prywatnych oraz instytucji społecznych, samorządowych i państwowych. W zbiórki i prace na budowie włączyli się sami studenci. W 1933 r. z okazji jubileuszu 25-lecia AZS miało miejsce uroczyste otwarcie stadionu, ale już po dwóch latach obiekt został odstąpiony na rzecz stadionu miejskiego¹⁸.

O pozycji AZS Kraków w sporcie akademickim świadczyły wyniki jakie osiągnął w akademickich mistrzostwach Polski w 1924 r. Uplasował się wówczas na drugim miejscu w punktacji ogólnej za AZS Warszawa, a przed AZS ze Lwowa, Poznania i Wilna. Mistrzostwo Polski zdobył w narciarstwie i szermierce, a w wioślarstwie zajął drugie miejsce¹⁹.

W szermierce AZS Kraków odgrywał pierwszoplanową rolę w Polsce w latach 20. Jego zawodnicy stanowili podstawowy trzon reprezentacji narodowej. Już na pierwszych mistrzostwach

14 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 84-85.

15 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 60.

16 Ibidem, s. 61.

17 Ibidem, s. 63-65.

18 J. Pawłowski, *Materiały do dziejów pierwszego trzydziestolecia (1909-1939) Akademickiego Związku Sportowego, Część III – Okoliczności budowy i utraty stadionu AZS w Krakowie*, „Zeszyty Historyczne Akademickiego Związku Sportowego” 1998, nr 2, s. 6-17.

19 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 60.

Polski we Lwowie w 1924 r. zwyciężyli we wszystkich broniach: Konrad Winkler w szabli i florecie, Aleksander Małecki w szpadzie. Łącznie w latach 1924-1928 szermierze AZS Kraków zdobyli w mistrzostwach Polski 9 złotych, 11 srebrnych i 10 brązowych medali. Na najwyższym stopniu podium oprócz Winklera i Małeckiego stawali Władysław Segda (we florecie) i Adam Papée (w szabli). Zawodniczki AZS Kraków zdominowały pierwsze mistrzostwa Polski kobiet we florecie w 1928 r., zdobywając cztery pierwsze miejsca. Zwyciężyła Aleksandra Latinikówna przed Wandą Dubieńską. Rok później mistrzynią została Dubieńska²⁰.

W 1924 r. na akademickich mistrzostwach świata w Warszawie reprezentacja Polski złożona wyłącznie z zawodników AZS Kraków w turniejach drużynowych w szabli i florecie zdobyła srebrne medale. W tym samym roku na igrzyskach olimpijskich w Paryżu w reprezentacji Polski wystąpili również wyłącznie zawodnicy AZS Kraków: Wanda Dubieńska, Alfred Ader, Aleksander Małecki, Adam Papée, Konrad Winkler i Jerzy Zabielski. W 1928 r. na olimpiadzie w Amsterdamie szabliści krakowskiego AZS: Kazimierz Laskowski, Małecki, Papée, Segda i Zabielski wraz z Tadeuszem Friedrichem z Lwowskiego Klubu Szermierzy zdobyli brązowy medal²¹.

Po igrzyskach w 1928 r. czołowi szermierze: Papée, Segda i Zabielski, przeprowadzili się do Warszawy i wstąpili do stołecznej Legii, zaś Małecki zakończył karierę. W ten sposób AZS Kraków utracił swoją pozycję w tej dyscyplinie sportu i w następnych latach nie zdobywał medali²². Do okresu świetności nawiązali jeszcze w 1939 r.: Paweł Kandziora, sięgając po srebro w mistrzostwach Polski oraz Bolesław Czyżowski i Jerzy Zawadzki, zdobywając złoty medal w szabli drużynowej na akademickich mistrzostwach świata w Monaco²³.

AZS Kraków miał na swoim koncie znaczące osiągnięcia w tenisie, szczególnie kobiecym. Już na pierwszych mistrzostwach Polski w Krakowie w 1921 r. zawodnicy tego klubu uzyskali cztery tytuły wicemistrzowskie: w grze pojedynczej mężczyzn Władysław Szwede, w grze podwójnej W. Szwede i Ksawery Zachar, w grze pojedynczej kobiet Wanda Dubieńska. W następnych latach mężczyźni nie odnosili już takich sukcesów, z wyjątkiem K. Zachara (drugie miejsce w grze mieszanej w 1927 r.) i Kazimierza Tarłowskiego, który w 1934 r. wywalczył srebrne medale w grze pojedynczej i podwójnej. Natomiast tenis kobiecy zdominowały dwie azetesianki z Krakowa: Wanda Dubieńska i Jadwiga Jędrzejowska²⁴.

Wanda Dubieńska była prawdziwie wszechstronną sportsmenką. W tenisie była 5 razy mistrzynią Polski i 10 razy wicemistrzynią. Poza tym odnosiła sukcesy w szermierce i narciarstwie. Była mistrzynią i wicemistrzynią kraju we florecie, a w 1924 r. zdobyła złoty medal mistrzostw

20 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 95-102, 175-176.

21 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 123.

22 Ibidem, s. 124.

23 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 172, 176.

24 Ibidem, s. 90-95, 176-177.

Polski w biegu narciarskim na 8 km. Uprawiała też jeździectwo, łyżwiarstwo i pływanie²⁵. W 1927 r. największą rewelacją na krajowych kortach stała się szesnastoletnia zawodniczka AZS Kraków Jadwiga Jędrzejowska, która zdobyła mistrzostwo w grze podwójnej i wicemistrzostwo w grze mieszanej. W barwach akademickich do 1934 r. zebrała w sumie 14 tytułów mistrzyni Polski i 3 tytuły wicemistrzyni. Kolejne sukcesy odnosiła już jako zawodniczka warszawskiej Legii. Zasłynęła świetnymi występami w turniejach międzynarodowych, m.in. wicemistrzostwem Wimbledonu²⁶.

W 1925 r. na arenę krajową wkroczyli wioślarze AZS Kraków. Gwiazdą był wówczas skifista Włodzimierz Długoszewski. Do 1928 r. zdobył on dwa tytuły mistrza Polski, raz wicemistrza i raz był trzeci. Ponadto miał na swoim koncie dwa srebrne medale akademickich mistrzostw świata (1924 i 1927). Pasma sukcesów został przerwane z powodu problemów z finansowaniem wyjazdów na zawody²⁷. Później nastała era Rogera Vereya, który przeszedł do legendy krakowskiego sportu. W latach 1931-1939 był dziewięciokrotnym mistrzem Polsce w konkurencji jedynek i czterokrotnym w dwójce podwójnej, gdzie jego partnerem w osadzie był Jerzy Ustupski. Wspólnie zdobyli brązowy medal na igrzyskach olimpijskich w Berlinie w 1936 r., a także brązowy (1932) i złoty (1935) medal mistrzostw Europy. W jedynkach Verey był dwa razy mistrzem Europy (1933, 1935), dwa razy wicemistrzem (1934, 1938), a raz zajął trzecie miejsce (1937). W 1935 r. został laureatem plebiscytu „Przeglądu Sportowego” na najlepszego sportowca Polski²⁸.

W pierwszym 10-leciu Polski Odrodzonej prężnie działała również sekcja pływacka AZS Kraków. W 1923 r. sklasyfikowana była na pierwszym miejscu w krajowej punktacji klubowej, w 1924 r. na czwartym. W sumie w latach 1923-1928 zdobyła w mistrzostwach Polski 14 medali: 4 złote, 5 srebrnych, 5 brązowych. Szczególnie wyróżniały się zdobywczynie tytułu mistrzyni Polski indywidualnie i w sztafecie: Ewa Estreicherówna i Krystyna Nowak, oraz zawodniczki ze złotej sztafety: Anna Królowna, Maria Królowna, Lula Witkowska, Irena Otorowska. Krążki ze srebra i brązu wywalczyły: Irena Popielówna, Maria Lubieńska, Maria Dawidowska, Stanisław Ferens i Stefan Daszyński²⁹. W skokach do wody mistrzynią była również Ewa Estreicherówna (w 1923 r. z wieży, w 1926 r. z trampoliny), zaś wśród mężczyzn mistrzem został Adam Świszczowski (w 1923 r. z wieży)³⁰.

Zawodnicy AZS Kraków w latach 1920-1924 sięgali także po medale mistrzostw Polski w narciarstwie. W biegach narciarskich złote medale wywalczyły Zofia Hołub i Wanda Dubieńska,

25 R. Wryk, *Olimpijczycy Drugiej Rzeczypospolitej*, s. 202-205.

26 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 122.

27 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 73-80.

28 Z. Porada, *Olimpijczycy z Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2010, s. 85-87.

29 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 85-89, 174.

30 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 127.

srebrny – Zofia Hołub, brązowy – Maria Borkowska. W skokach i slalomie dwa srebrne i jeden brązowy krążek uzyskał Eugeniusz Kaliciński. W następnych latach sekcja narciarska AZS Kraków obniżyła swój poziom sportowy, koncentrując się na organizowaniu turystyki narciarskiej. Odnoszono natomiast sukcesy w akademickich mistrzostwach Polski. Wyjątkiem był rok 1937, gdy przez krótki czas w barwach AZS startował sławny Bronisław Czech, zdobywając w mistrzostwach Polski złote medale w kombinacji klasycznej, kombinacji alpejskiej i zjeździe oraz srebrne w skokach i biegu na 18 km³¹.

Intensywną działalność prowadziła ponadto sekcja taternicka, dokonując całej serii pionierskich zimowych wejść w Tatrach nowymi, niepokonanymi wcześniej trasami³². W lekkiej atletyce duże sukcesy zanotował na swoim koncie Zdzisław Nowak – trzykrotny mistrz Polski w skoku w dal (1928-1930) oraz wicemistrz w skoku wzwyż (1927). Wystąpił też na igrzyskach olimpijskich w Amsterdamie³³. W przeciwieństwie do innych ośrodków AZS (takich jak Warszawa, Wilno czy Lwów) Kraków nie odnosił natomiast większych sukcesów w grach zespołowych.

W czasie II wojny światowej krakowski AZS poniósł dotkliwe straty osobowe. Lista strat nie jest w pełni ustalona, ale na podstawie dotychczasowych badań historyków, można stwierdzić, że blisko 50 osób związanych z krakowskim AZS poniosło śmierć³⁴.

Akademickie życie sportowe w Krakowie wznowione zostało niedługo po opuszczeniu miasta przez okupanta niemieckiego. 28 lutego 1945 r. na walnym zebraniu klubu wybrano zarząd, którego prezesem został ponownie Kazimierz Walter. W ciągu kilku tygodni reaktywowano większość przedwojennych sekcji: lekkiej atletyki, piłki nożnej, gier sportowych, wioślarską, kajakową, szermierczą, narciarską, tenisową, tenisa stołowego. Dużą rolę w reaktywowaniu poszczególnych sekcji odgrywali przedwojenni zawodnicy, np. w wioślarstwie Roger Verey, a w szermierce Adam Papée³⁵.

AZS Kraków w pełni przyczynił się do odbudowy całego sportu akademickiego w Polsce. 15 lipca 1945 r. w grodzie pod Wawelem odbył się zjazd, na którym reaktywowano Centralę Akademickich Związków Sportowych. Siedzibą Centrali AZS został Kraków, jej prezesem Kazimierz Walter, a kuratorem rektor Akademii Górniczej prof. W. Goetel³⁶. Wkrótce AZS stał się najliczniejszym krakowskim klubem, zrzeszał ponad tysiąc zawodników w 16 sekcjach. W czołówce krajowej znaleźli się lekkoatleci, wioślarze i kajakarze.

Już na pierwszych powojennych mistrzostwach Polski we wrześniu 1945 r. w Łodzi zawodnik AZS Kraków Zdzisław Makowski zdobył mistrzostwo kraju w biegu na 100 m, a jego

31 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, s. 67-73, 173.

32 Ibidem, s. 108-111.

33 Ibidem, s. 104-106, 171, 177.

34 Ibidem, s. 120.

35 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 257-258.

36 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 16-17.

klubowi koledzy wywalczyli tytuły wicemistrzowskie: Andrzej Skawina w skoku wzwyż i Antoni Morończyk w skoku o tyczce. W 1946 r. Mieczysław Haspel został mistrzem Polski w biegu na 110 m przez płotki, zaś Morończyk w skoku o tyczce (powtórzył ten wyczyn rok później)³⁷.

Piękne, przedwojenne tradycje kontynuowała sekcja wioślarska. Niepokonany Roger Verey pięć razy zdobywał tytuły mistrza Polski w jedynkach, aż do zakończenia kariery sportowej w 1949 r. W parze z kolegą klubowym Dezső Csaba był czterokrotnie mistrzem w dwójce podwójnej. Tylko raz, w 1947 r., Csaba wystąpił z innym partnerem (Janem Kostrzewskim), również sięgając po tytuł mistrzowski. 1949 r. Verey i Csaba sięgnęli jeszcze po złoto w akademickich mistrzostwach świata w Budapeszcie. W 1947 i 1948 r. w jedynkach kobiet złoty medal wywalczyła zaś Ałła Dowgirt³⁸.

Swoje pierwsze sukcesy odnosili kajakarze. W mistrzostwach Polski w 1946 r. kobieca osada: Barbara Grudniewicz i Renata Błaszczekowicz, zajęła drugie miejsce w wyścigu dwójek na 600 m. Rok później na tym samym dystansie zwyciężyła osada: B. Grudniewicz i Hanna Sowińska. W 1948 r. w kajakowych górskich mistrzostwach Polski rozgrywanych na Dunajcu w dwóch konkurencjach: składkach dwójkach mieszanych i slalomie zwyciężyła osada: B. Grudniewicz, Janusz Ratzko³⁹.

Znaczące osiągnięcia miał na swoim koncie również narciarz Tadeusz Kaczmarczyk, startujący w akademickich mistrzostwach świata w Davos w 1947 i w Spindlerowym Młynie w 1949 r. W Davos został złotym medalistą w sztafecie 4x8 km. Dwa lata później wywalczył natomiast srebrny medal w sztafecie oraz brązowe medale w trzech konkurencjach: skokach, kombinacji klasycznej i czwórboju⁴⁰.

W kwietniu 1949 r., w ramach stalinizacji polskiego sportu, AZS połączono z Akademickim Związkiem Morskim i Sekcją Sportową Bratniej Pomocy, tworząc Akademickie Zrzeszenie Sportowe. Jednocześnie w miejsce dawnej Centrali AZS utworzono Zarząd Główny, przenosząc siedzibę z Krakowa do Warszawy. Dla niezorientowanego kibica nic się nie zmieniło – pozostał ten sam skrót nazwy organizacji, takie samo godło i barwy klubowe. Organizacja straciła swój wybitnie społeczny i demokratyczny charakter. Na czele zarządów okręgowych zrzeszenia postawiono działaczy pochodzących z mianowania, a nie z wyboru⁴¹.

W AZS przeprowadzono czystkę, usuwając „elementy reakcyjne”. Na ich miejsce kierowano działaczy ZMP. Nakazano łączyć działalność sportową z pracą ideologiczną. Zmieniono strukturę organizacyjną ukształtowaną w okresie międzywojennym. Podstawową jednostką

37 J. Pawłowski, *Początki wielkiej lekkoatletyki w AZS Kraków (1945-1956)*, „Zeszyty Historyczne Akademickiego Związku Sportowego” 1997, nr 3, s. 22.

38 Zob. Cz. Michalski, *Krakowskie wioślarstwo w latach 1884-1949*, [w:] *Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej*, red. D. Dudek, Kraków 2009.

39 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 171-172.

40 Ibidem, s. 227-229.

41 Ibidem, s. 23-25.

organizacyjną stały się koła uczelniane AZS (tworzone przy całej uczelni lub przy poszczególnych wydziałach), które zajmowały się głównie sportem masowym, ale prowadziły też sekcje sportu wyczynowego. Okazało się jednak, że większość kół uczelnianych nie miała odpowiedniej bazy materialnej do prowadzenia ćwiczeń i treningów⁴².

Jednym z głównych celów AZS miało być „umasowienie” sportu w środowisku akademickim. W lipcu 1949 r. AZS Kraków w 8 uczelniach posiadał 2430 członków. Swoją liczebnością wyprzedzał Warszawę i niewiele ustępował Wrocławowi⁴³. W ciągu kolejnych kilku lat liczba członków rosła, a później zaczęła spadać. W 1956 r. Zarząd Środowiskowy AZS Kraków w 11 kołach uczelnianych posiadał 3131 członków uprawiających 18 dyscyplin sportu⁴⁴.

Koła uczelniane AZS funkcjonowały na Uniwersytecie Jagiellońskim, Akademii Górniczo-Hutniczej, Wyższej Szkole Pedagogicznej, Wyższej Szkole Ekonomicznej, Politechnice Krakowskiej (wydzielonej z AGH w 1954 r.), Akademii Sztuk Pięknych, Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego (utworzonej w 1950 r.), Akademii Medycznej (powołanej w 1950 r.), Wyższej Szkole Rolniczej (wydzielonej z UJ w 1953 r.). W 1957 r. AZS rozpoczął też działalność w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej.

Przemiany polityczne w wyniku „polskiego października” 1956 roku, prowadzące do liberalizacji systemu władzy komunistycznej w Polsce, znalazły swoje odbicie także w sporcie. 1 marca 1957 r. odrodził się Akademicki Związek Sportowy jako organizacja o szerokim zakresie autonomii. Sportem masowym zajmowały się nadal koła uczelniane, zaś sport wyczynowy skoncentrowano w wielosekcyjnym Klubie Międzyuczelnianym AZS Kraków, który posiadał sekcje: gimnastyki, hokeja na lodzie, hokeja na trawie, judo, kajakarstwa, lekkiej atletyki, narciarską, koszykówki, siatkówki, piłki ręcznej, pływania, szachową, szermierki, tenisa stołowego, wioślarstwa i żeglarstwa⁴⁵.

W wyniku zmian statutowych w 1960 r. koła uczelniane AZS przekształcono w Kluby Uczelniane. Powstał też Zarząd Środowiskowy AZS w Krakowie, który nadzorował i koordynował prace Klubów Uczelnianych i Klubu Międzyuczelnianego. W tym czasie jako największe niedociągnięcie AZS w Krakowie wskazywano zbyt mały zasięg oddziaływania na uczelniach. Do Związku należało bowiem zaledwie 13 % ogółu studentów⁴⁶.

W pierwszej połowie lat 60. nastąpił wyraźny przyrost liczebny organizacji. W 1965 r. Zarząd Środowiskowy AZS w Krakowie obejmował 10 klubów uczelnianych i Klub Międzyuczelniany, które zrzeszały w 117 sekcjach sportowych 5041 członków, co stanowiło 22,1 %

42 H. Hanusz, *Akademicki Związek Sportowy w Polsce Ludowej*, Poznań 2014, s. 17, 21.

43 AAN, Ministerstwo Oświaty, sygn. 3166, Sprawozdanie organizacyjne ZG AZS za okres od 1 IV 1949 do 31 VII 1949 r., k. 232.

44 *Sprawozdanie z działalności w latach 1957-1959*, ZG AZS, Warszawa 1960, s. 14.

45 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 33-35.

46 „Akademicki Przegląd Sportowy” 1960, nr 3, s. 12-13.

ogółu studentów. Największy Klub Uczelniany AZS UJ miał już 1072 członków. Najpopularniejsze wśród studentów były: lekka atletyka, gry sportowe i sporty wodne. W rywalizacji wszystkich AZS-ów Kraków zajmował drugie miejsce⁴⁷.

W celu upowszechnienia sportu wśród młodzieży akademickiej stworzono system rozgrywek dla sekcji sportu masowego. Od 1955 r. w Krakowie odbywały się corocznie spartakiady międzyuczelniane, przekształcone z czasem w ligę międzyuczelnianą w wielu dyscyplinach. Dla studentów I roku studiów organizowano „Cracoviady”. Na szczęblu centralnym co dwa lata rozgrywano Mistrzostwa Polski Szkół Wyższych (odrębnie dla poszczególnych typów uczelni)⁴⁸. Kraków, jako miejsce narodzin akademickiego sportu w Polsce, był także miejscem przeżywania i celebrowania kolejnych jubileuszy AZS.

W rezultacie kolejnych odgórných zmian w 1973 r. utworzono (jak się okazało tylko na trzy lata) zrzeszenie Szkolnego Związku Sportowego i Akademickiego Związku Sportowego. W związku z tym w październiku 1974 r. powołano Klub Środowiskowy SZS-AZS. Na koniec 1975 r. klub w 9 sekcjach zrzeszał 752 członków, w tym 55 działaczy, 26 trenerów i 637 zawodników. Dużą część z nich stanowili uczniowie szkół podstawowych, zawodowych i średnich. Kontrola przeprowadzona w marcu 1976 r. wykazała liczne nieprawidłowości w dokumentacji finansowej i osobowej⁴⁹.

Wkrótce Klub Środowiskowy został rozwiązany, a kontynuatorem jego działalności był powołany w grudniu 1976 r. Klub Sportowy AZS AWF Kraków, który od tej pory odpowiadał za sport wyczynowy. W tym czasie cały krakowski AZS nie notował już większego przyrostu liczebnego. W 1978 r. zrzeszał ogółem 5062 członków, w tym 4329 w 8 klubach uczelnianych, 678 w Klubie Sportowym AZS AWF i 64 w Klubie Żeglarskim. Stan wojenny, a następnie kryzys społeczno-polityczny i gospodarczy lat 80. nie sprzyjały rozwojowi sportu akademickiego. 30 września 1989 r. AZS w Krakowie posiadał już tylko 4056 członków⁵⁰.

Przez długi czas niezależnie od Zarządu Środowiskowego AZS w Krakowie funkcjonował AZS Zakopane. Jego początki są związane z Harcerskim Klubem Narciarskim, który powstał w tym mieście w 1935 r. Po II wojnie światowej wznowił działalność i odnosił nawet sukcesy na mistrzostwach Polski. Gdy władze komunistyczne dokonały zamachu na niezależność Związku Harcerstwa Polskiego, praktycznie go likwidując, czarne chmury zawisły także nad klubem HKN Zakopane. 2 maja 1949 r. na walnym zebraniu klubu zapadła decyzja o fuzji HKN z sekcją narciarską AZS Kraków. Oznaczało to w praktyce włączenie HKN w struktury sportu

47 *Sprawozdanie z działalności w latach 1964-1965*, ZG AZS, Warszawa 1966, s. 17, 25.

48 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 31, 39, 46.

49 AIPN, IPN BU 1585/24053, Informacja dotycząca stowarzyszenia p.n. „Środowiskowy Klub Sportowy Szkolnego Związku Sportowego i Akademickiego Związku Sportowego w Krakowie”, za okres od 28 X 1974 r. do 31 XII 1975 r., 16 III 1976, s. 127-137.

50 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 47-48, 52.

akademickiego i utworzenie Zakopiańskiego Oddziału AZS Kraków⁵¹.

Taka fuzja była uzasadnionym rozwiązaniem, bowiem wielu rodowitych zakopiańczyków studiujących w Krakowie należało już do AZS. W 1950 r. Oddział Zakopane przekształcił się w samodzielny Klub AZS Zakopane, który przejął z AZS Kraków czołowych narciarzy. Początkowo klub składał się tylko z jednej sekcji – narciarskiej, liczącej około 200 osób⁵².

W roku 1951 powstała w Zakopanem centralna sekcja narciarska AZS, do której skierowani zostali najlepsi narciarze studenci z całego kraju. W klubach środowiskowym pozostała działalność rekreacyjno-turystyczna. Własne siły zakopiańskie, wsparte liczną grupą narciarzy ze środowisk akademickich całego kraju, stworzyły niezwykle mocny klub, który wygrywał punktację drużynową mistrzostw Polski seniorów. Zawodnicy AZS brali udział w Akademickich Mistrzostwach Świata w latach 1951, 1953, 1956 i 1957, jak również we wszystkich zimowych Uniwersjadach od 1960 r. Efektem tego uczestnictwa było zdobycie 91 medali⁵³.

Od 1975 r. obok narciarstwa istniała także silna wyczynowa sekcja łyżwiarstwa szybkiego. Poza tym w różnych okresach w AZS Zakopane funkcjonowały czasowo sekcje: hokejowa, gier sportowych, szermiercza, turystyczna, speleologiczna, lekkoatletyczna, pływacka, tenisa, tenisa stołowego⁵⁴.

W 1965 r. wyczynowy Klub Narciarski AZS Zakopane liczył 323 członków, w tym 95 kobiet⁵⁵. W roku 1978 miał 500 członków, w tym 200 kobiet, w trzech sekcjach: narciarstwa klasycznego, narciarstwa alpejskiego i łyżwiarstwa szybkiego⁵⁶. W roku 1989 liczebność spadła do 128 członków⁵⁷.

W okresie transformacji ustrojowej po 1989 roku demokratyzacji życia społecznego towarzyszyło urynkowienie gospodarki oraz znaczne ograniczenie nakładów ze źródeł publicznych na sport i rekreację. Był to szczególnie trudny czas dla klubów uczelnianych, a liczebność AZS Kraków w 1997 r. spadła do 3463 osób⁵⁸. Klub Sportowy AZS AWF poradził sobie całkiem nieźle. W 1996 r. uległ wzmocnieniu dzięki powołaniu, za zgodą Zarządu Głównego AZS, wspólnej sekcji narciarskiej AZS AWF i AZS Zakopane. W roku 2000 na podobnych zasadach powstała sekcja snowboardu, zaś w 2002 r. sekcja łyżwiarstwa szybkiego. Sekcje te występowały pod nazwą AZS AWF Kraków-Zakopane⁵⁹.

Organizacja Środowiskowa AZS w Krakowie powiększała się o nowe kluby uczelniane. W

51 50 lat Akademickiego Związku Sportowego w Zakopanem, Zakopane 1999, s. 11-12.

52 Ibidem, s. 13.

53 Akademicki Związek Sportowy w Zakopanem 1949-2009, red. W. Gąsienica Roj i H. Hanusz, Zakopane 2010, s. 21.

54 50 lat Akademickiego Związku Sportowego w Zakopanem, s. 229-244.

55 Sprawozdanie z działalności w latach 1964-1965, s. 22, 27.

56 Informator statystyczny 1978 rok, ZG AZS, s. 5, 16-17.

57 H. Hanusz, op. cit., s. 88.

58 Cz. Michalski, Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009, s. 52-56.

59 Ibidem, s. 142.

2000 r. AZS zaczął działać w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości. Dołączyły także kluby z innych miast regionu: Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej (PWSZ) w Tarnowie, PWSZ w Nowym Sączu i Wyższej Szkoły Bankowej w Nowym Sączu. W 2006 r. Organizacja Środowiskowa AZS w Krakowie skupiała w 15 klubach (187 sekcjach) w sumie 5021 członków⁶⁰.

Od 1945 r. zawodnicy AZS Kraków odnosili wiele sukcesów na arenie ogólnopolskiej i międzynarodowej. Ich dokładne wyliczenie zajęłoby co najmniej kilkanaście stron. Dokładne zestawienie tabelaryczne sporządził w aneksie do swojej pracy Czesław Michalski⁶¹. Według jego wyliczeń, w latach 1945-2009 zawodnicy krakowskiego AZS wywalczyli trzy medale olimpijskie (dwa srebrne i jeden brązowy), 8 razy stawali na podium mistrzostw świata i 28 razy na podium mistrzostw Europy. Do tego należy dodać 34 medale zdobyte na letnich i zimowych Uniwersjadach, 27 medali na akademickich mistrzostwach świata i kilkaset tytułów indywidualnych mistrzów Polski seniorów w różnych dyscyplinach. W latach 1959-1963 AZS Kraków miał najlepszą w kraju drużynę w tenisie stołowym kobiet, zaś w latach 1968-1973 pierwsze miejsce w punktacji ogólnej mistrzostw Polski zajmowali wioślarze. Dwukrotnie tytułu drużynowego mistrza Polski wywalczyli szpadziści AZS AWF Kraków. Pojedyncze mistrzostwo Polski uzyskali brydżyści, gimnastycy i badmintoniści (z klubu AZS AGH)⁶². Należy dodać, iż w okresie III Rzeczypospolitej zdecydowana większość tych sukcesów przypada w udziale klubowi AZS AWF Kraków, a w sportach zimowych AZS AWF Kraków-Zakopane.

Chlubą krakowskiego AZS była środowiskowa sekcja lekkoatletyczna. W latach 50 i 60. wiele radości polskim kibicom przysporzyły cztery wybitne zawodniczki, wielokrotne mistrzyni Polski i uczestniczki igrzysk olimpijskich: Urszula Figwer, Maria Kusion-Bibro, Barbara Lerczak-Janiszewska-Sobotta, Dorota Straszyńska-Kossek. Wszystkie zdobywały medale w akademickich mistrzostwach świata (Kusion) lub na letnich uniwersjadach (trzy pozostałe). Wyróżniały się też swoją wszechstronnością. Urszula Figwer była najpierw świetną siatkarką, a potem uzyskiwała bardzo dobre wyniki w rzucie oszczepem, pchnięciu kulą i biegach sztafetowych. Maria Kusion-Bibro zdobywała tytuły mistrzyni Polski w biegu na 100 m, sztafecie 4x100 m, skoku w dal i pięcioboju. Autorką największych sukcesów była Barbara Janiszewska-Sobotta – brązowa medalistka igrzysk olimpijskich w Rzymie (1960) w sztafecie 4x100 m. W tej samej konkurencji wywalczyła też złoty i brązowy medal mistrzostw Europy (w 1958 r. wspólnie z Marią Kusion-Bibro). Takie same medale uzyskała też w biegu na 200 m. Tytuł mistrzyni Europy w sztafecie 4x100 m zdobyła również Dorota Straszyńska. Mistrzyniami Polski w skoku wzwyż były natomiast

60 XXII Zjazd Akademickiego Związku Sportowego. *Sprawozdanie z działalności w latach 2006-2007*, Poznań 2007, s. 38.

61 Zob. Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 379-398.

62 Ibidem, s. 377-378.

kolejno Jarosława Józwiakowska-Bieda (brązowa medalistka ME w 1966 r.) i Danuta Berezowska⁶³.

Po okresie pewnego regresu lat 70. i 80. przyszedł czas na nowe pokolenie zdolnych lekkoatletów. Tym razem gwiazdami byli sprinterzy: Marcin Urbaś, Piotr Klimczak, Marcin Nowak. Oprócz tytułów mistrzów Polski odnosili sukcesy na arenie międzynarodowej. Urbaś był złotym medalistą uniwersjady i brązowym mistrzostw Europy w biegu na 200 m. Klimczak w sztafecie 4x400 m wywalczył złoto na uniwersjadzie, zaś w sztafecie 4x100 m srebro mistrzostw świata i brąz mistrzostw Europy. W tej ostatniej konkurencji trzecie miejsce na starym kontynencie zajął też Nowak. W skoku w dal Marcin Starzak był brązowym medalistą uniwersjady i mistrzostw Europy. W biegach na 1500 m i 3000 m z przeszkodami zwycięstwa odnosiła Wioletta Frankiewicz-Janowska (również brązowa medalistka mistrzostw Europy). Wielokrotnymi mistrzami kraju byli ponadto: Szymon Kuźma (skok wzwyż), Sylwia Korzeniowska (chód na 3 i 20 km), Grzegorz Sudoł (chód na 5, 20 i 50 km), Dariusz Kuć (biegi na 60 i 100 m)⁶⁴.

W sumie lekkoatleci AZS Kraków w latach 1945-2009 zdobyli ponad 90 tytułów mistrza Polski, 15 medali mistrzostw Europy i 12 na uniwersjadach.

Do czołówki krajowej zaliczali się z małymi przerwami zawodnicy sekcji wioślarskiej. Zdobywali liczne medale mistrzostw Polski seniorów i juniorów. Ich wyliczenie jest tutaj niemożliwe. Warto jednak wspomnieć o kilku wyróżniających się zawodnikach. Po zakończeniu kariery przez Rogera Vereya w 1949 r. przez pewien czas występował jeszcze jego partner Dezső Csaba, zdobywając w 1953 r. tytuł mistrza Polski w parze ze Stanisławem Galewskim. W latach 50. największe sukcesy odnosiła dwójka ze sternikiem w składzie: Czesław Lorenc, Romuald Thomas, st. Zdzisław Michalski, zdobywając złote i srebrne medale na akademickich mistrzostwach świata. W latach 1965-1978 liderem sekcji był Zdzisław Bromek – dwudziestokrotny mistrz Polski w jedynce, dwójce podwójnej i czwórce podwójnej, olimpijczyk z Meksyku (1968), gdzie zajął 7 miejsce. Później tytuły mistrzów Polski kolekcjonowali Jarosław Szymczyk, Sylwia Pluta, Beata Malinowska i Magdalena Nowak. W akademickich mistrzostwach świata wyróżnił się Grzegorz Puszczykowski, w reprezentacyjnej czwórce zdobywając złoty (1994) i dwa brązowe medale (1992)⁶⁵.

Od 1993 r. AZS AWF Kraków zdominował krajową rywalizację w kajakarstwie górskim (zjazdach i slalomach). Największe sukcesy związane były z nazwiskami Zbigniewa Miążka i Michała Staniszewskiego, a później Andrzeja Wójśa, Sławomira Mordarskiego, Agnieszki Stanuch, Dariusza Chlebka, braci Filipa i Pawła Brzezińskich. W 2005 r. wybudowano w Krakowie

63 Szerzej na temat osiągnięć lekkoatletek i lekkoatletów AZS Kraków w tym okresie zob. J. Pawłowski, *Lekkoatletyka w AZS Kraków w latach 1957-1974*, „Zeszyty Historyczne Akademickiego Związku Sportowego” 1998, nr 1, s. 48-59.

64 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s.381-382, 389-390.

65 Ibidem, s. 287-308, 394-397.

specjalistyczny tor slalomowy, co w znaczący sposób poprawiło warunki szkoleniowe⁶⁶. Michał Staniszewski w konkurencji C-2 ma na swoim koncie srebrny medal igrzysk olimpijskich w Sydney (2000), srebrny mistrzostw świata i brązowy mistrzostw Europy. Sławomir Mordarski wywalczył tytuł mistrza świata w ramach polskiego zespołu w konkurencji C-1x3 (1999). Akademickimi mistrzami świata zostali A. Wójs i S. Mordarski w C-2 (2002) oraz ekipa w składzie: P. Kożuch, W. Wiercioch, G. Danek, B. Danek, K. Janik, M. Hopek w C2x3 (1994).

W pierwszej dekadzie XXI wielu do przedwojennych tradycji nawiązali szermierze AZS AWF Kraków. Dwa razy wywalczyli drużynowe mistrzostwo Polski w szpadzie (2005 i 2009). Najwybitniejszy z nich Radosław Zawrotniak, startując w reprezentacji Polski w szpadzie zdobył w drużynie srebrny medal na igrzyskach olimpijskich w Pekinie w 2008 r. oraz brąz mistrzostw świata w 2009 r. i srebro mistrzostw Europy w 2007 r.⁶⁷. Po roku 2010 AZS AWF Kraków dołączył także do grupy ośrodków wiodących w gimnastyce sportowej. Jego zawodnicy, m.in. Maksim Kowalenko i Marcin Kazimierczak, stawali na podium mistrzostw Polski⁶⁸.

Zawodnicy sekcji narciarskiej AZS Zakopane przez wiele lat dominowali w mistrzostwach Polski. W konkurencjach alpejskich aż 25 tytułów mistrzowskich zdobył Maciej Gąsienica Ciaptak, 7 tytułów – Marta Piętoń, 4 – Anna Waga-Popieluch, po 2 tytuły: Zofia Brodkiewicz-Splawińska, Teresa Kodelska-Łaszek, Monika Lechowska-Wróbel. W narciarstwie klasycznym pięciokrotnymi mistrzami Polski byli: Katarzyna Bryniarska-Popieluch; czterokrotnymi: Weronika Stempak-Budny, Zofia Topór-Huciańska; trzykrotnymi: Józef Gut Misiaga, Władysław Marek; dwukrotnymi: Danuta Wałach, Bronisław Gut, Kazimierz Zelek, Andrzej Sztolf⁶⁹. Złotymi medalistami zimowej uniwersjady zostali Maciej Gąsienica Ciaptak (1978) i Roman Dereziński (1972)⁷⁰.

W konkurencjach zjazdowych Andrzej Gąsienica Roj był siedmiokrotnym mistrzem Polski, a ponadto dwukrotnym akademickim mistrzem świata z 1953 r.⁷¹. Wszechstronnym narciarskim talentem okazał się Stefan Dziędzic – olimpijczyk z Sankt Moritz (1948) i Oslo (1952). 6 razy wywalczył tytuł mistrza Polski, w różnych konkurencjach: biegu na 18 km, biegu zjazdowym, kombinacji norweskiej i kombinacji alpejskiej. W latach 1947-1951 sześciokrotnie był również akademickim mistrzem świata – w sztafecie 4x8 km, biegu zjazdowym, kombinacji norweskiej, kombinacji alpejskiej, slalomie gigancie i czwórkombinacji⁷².

Z zawodników sekcji narciarskiej AZS Kraków z zakopiańskimi biegaczkami próbowała rywalizować tylko Stefania Biegun – mistrzyni Polski w biegu na 10 km w 1961 r., olimpijka ze

66 B. Korpak, *Akademicki Związek Sportowy w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Poznań 2014, s. 75.

67 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 280-283.

68 B. Korpak, op. cit., s. 74.

69 50 lat Akademickiego Związku Sportowego w Zakopanem, s. 34-35.

70 Akademicki Związek Sportowy w Zakopanem 1949-2009, s. 181.

71 <https://www.olimpijski.pl/pl/bio/542,gasienica-roj-andrzej-stanislaw.html>

72 <https://www.olimpijski.pl/pl/bio/452,dziedzic-stefan.html>

Squaw Valley (1960) i złota medalistka uniwersjady w Villars (1962).

Po powstaniu wspólnej sekcji narciarskiej AZS AWF Kraków-Zakopane tytuły mistrzów Polski zdobywali: Katarzyna Opióła (zjazd), Ewa Tańczak (slalom), Marcin Roszkowski (bieg 50 km), Dagmara Krzyżyńska (slalom), Andrzej Bachleda-Curuś jr. (slalom), Marta Berezik (slalom). Dagmara Krzyżyńska zgromadziła ponadto trzy złote medale zimowych uniwersjad z 2001 i 2005 r.⁷³.

W sezonie 2007/2008 do zakopiańskiego AZS powróciła sekcja skoków narciarskich za sprawą Stefana Huli, który zgłosił akces do klubu. Klub przejął grupę utalentowanej młodzieży, z której kilku z czasem awansowało do czołówki krajowej i światowej. Kamil Stoch, Krzysztof Miętus oraz bracia Maciej i Jakub Kot wielokrotnie stawali na podium w rywalizacji o mistrzostwo Polski. W 2012 roku wywalczyli dla AZS Zakopane tytuł drużynowego mistrza kraju⁷⁴. Rok później Maciej Kot w polskiej drużynie wywalczył brązowy medal mistrzostw świata.

Sekcja łyżwiarstwa szybkiego AZS Zakopane odnosiła sukcesy w latach 70 i 80. Medale mistrzostw Polski zdobywali: Zofia Tokarczyk (olimpijka z Sarajewa i Calgary), Grażyna Nocoń, Jerzy Dominik, Ryszard Rządki, Grażyna Kluza, Renata Tasarek, Zuzanna Krzyżanowska, Ewa Stanek, Wojciech Biziuk⁷⁵. Sekcja zawiesiła swoją działalność na początku lat 90., by ją wznowić i ponownie odgrywać wiodącą rolę w rywalizacji ogólnopolskiej od 2003 r. jako wspólna sekcja AZS AWF Kraków-Zakopane. Po reaktywacji wielokrotnie tytuły mistrzów Polski zdobywali Katarzyna Wójcicka-Trzebnia (obecnie Bachleda-Curuś), Sebastian Druszkiewicz, Konrad Niedźwiedzki i Luiza Złotkowska. Wywalczyli oni również liczne medale na zimowych uniwersjadach w 2007 i 2009 r. Ponadto tytuły mistrzowskie w kraju uzyskali: Rafał Gąsior, Damian Stanuch, Anna Cudzych, Alicja Trzebnia i Roman Krzeptowski. Po 2010 roku, w związku z zakończeniem studiów, część zawodników zmieniła barwy klubowe. W ich miejsce klub zasililo wielu młodych łyżwiarzy, wychowanków szkoły mistrzostwa sportowego w Zakopanem. W 2012 r. po mistrzostwo Polski w wyścigu drużynowym sięgnęli: Andrzej Gąsienica Laskowy, Piotr Głowacki i Dariusz Stanuch⁷⁶. W 2010 r. Luiza Złotkowska zdobyła w drużynie brązowy medal igrzysk w Vancouver. W 2014 r. Konrad Niedźwiedzki wywalczył krążek z tego samego kruszcu na igrzyskach w Soczi.

Duże sukcesy zanotowała na swoim koncie utworzona w 2000 r. sekcja snowboardowa AZS AWF Kraków-Zakopane. Do 2009 r. jej zawodnicy absolutnie dominowali w mistrzostwach Polski, zgarniając 91 medali, w tym 36 złotych. Najwięcej, bo aż 7 zwycięstw uzyskał Mateusz Ligocki. Po 5 tytułów mistrzowskich zdobyły Małgorzata Kukucz i Karolina Sztokfisz, 4 – Blanka Isielionis, po

73 Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 234-239.

74 B. Korpak, op. cit., s. 77-78.

75 *50 lat Akademickiego Związku Sportowego w Zakopanem*, s. 214-223.

76 B. Korpak, s. 76-77.

2: Rafał Skarbek Malczewski, Przemysław Buczyński, Izabela Pająk, Wojciech Pająk, Jagna Marczułajtis i Łukasz Hoły. Snowboardziści z Zakopanego z powodzeniem startowali też na arenie międzynarodowej. Jagna Marczułajtis na igrzyskach olimpijskich w Salt Lake City była blisko podium, zajmując czwarte miejsce. Na zimowych uniwersjadach medale wywalczyli: Blanka Isielionis (złoty i brązowy), Wojciech Pająk (dwa srebrne), Klaudia Mikołajczyk i Karolina Sztokfisz (brązowe).⁷⁷

Bibliografia:

- Akademicki Związek Sportowy w Zakopanem 1949-2009*, red. W. Gąsienica Roj i H. Hanusz, Zakopane 2010;
- Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909-1945*, Kraków 2007;
- Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, Kraków 2012;
- Cz. Michalski, *Krakowskie wioślarstwo w latach 1884-1949*, [w:] *Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej*, red. D. Dudek, Kraków 2009;
- M. Ozimek, *Sport w Klubie Sportowym AZS AWF Kraków (1976-2008)*, [w:] *Akademia kultura fizyczna na przełomie stuleci, T. II: Uwarunkowania historyczno-socjologiczne*, red. E. Zadarko, Z. Barabasz, Krosno 2009.
- J. Pawłowski, *Materiały do dziejów pierwszego trzydziestolecia (1909-1939) Akademickiego Związku Sportowego, Część III – Okoliczności budowy i utraty stadionu AZS w Krakowie*, „Zeszyty Historyczne Akademickiego Związku Sportowego” 1998, nr 2;
- J. Pawłowski, *Pionierskie lata działalności turystycznej i wyczynowej krakowskiego AZS-u w Karpatach*, „Wierchy”, R. LXXV, 2009;
- J. Pawłowski, *Początki wielkiej lekkoatletyki w AZS Kraków (1945-1956)*, „Zeszyty Historyczne Akademickiego Związku Sportowego” 1997, nr 3;
- Z. Porada, *Olimpijczycy z Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2010;
- R. Wryk, *Początki sportu akademickiego w Polsce (1878-1908/09)*, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1982, nr 2;
- W piętnastolecie 1909-1923. V Sprawozdanie Akademickiego Związku Sportowego w Krakowie*, Kraków 1923;
- 50 lat Akademickiego Związku Sportowego w Zakopanem*, Zakopane 1999;

⁷⁷ *Akademicki Związek Sportowy w Zakopanem 1949-2009*, s. 60, 181-184; Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie. Część II 1945-2009*, s. 271-276.